

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 36 (1083) 5 ВЕРАСНЯ 2012 г.

Дзень беларускага пісьменства ў Глыбокім

1-2 верасня ў Глыбокім святкавалі Дзень беларускага пісьменства.

А напярэдадні 31 жніўня тут адкрылі памятную шыльду ў гонар Клаудзія Дуж-Душэўскага, якога многія гісторыкі лічаць аўтарам белчырвона-белага сцяга. Паводле праграмы святкавання, адкрыццё мусіла адбыцца 1 верасня, але гэта здарылася за дзень да таго. Мемарыяльная шыльда з партрэтам Клаудзія Дуж-Душэўскага з'явілася на доме № 22 па вуліцы Горкага. Дом, дзе ў 1891 годзе нарадзіўся Клаудзій Дуж-Душэўскі, стаяў побач з гэтым будынкам.

Дарэчы, мемарыяльная дошка ў гонар Клаудзія

Дуж-Душэўскага з'явілася ўжо не ўпершыню. Чатыры гады таму, 23 сакавіка 2008 года, напярэдадні 90-х угодкаў абвішчэння БНР, шыльду з партрэтам беларускага грамадскага дзеяча і надпісам "Клаудзій Дуж-Душэўскі. Палітык. Асветнік. Дойлід" усталявалі мясцовыя актыўнысты.

Гаспадар таго самага дому № 22 па вуліцы Горкага Раймунд Салодкі не меў нічога супраць. Але запратэставалі мясцовую ўладу. Праз два дні пасля адкрыцця шыльда знікла, а аўтараў ініцыятывы ўшанаванні памяці земляка выклікалі "на размову" ў міліцию.

Чатыры гады таму шыльду ў гонар Клаудзія Дуж-Душэўскага знялі паводле распаряджэння Глыбоцкага райвыканкаму. Цяпер на tym самым доме, ужо с згоды ўладаў, з'явілася іншая шыльда.

"Сучаснымі" да свята сталі каляста аўтэктаў у горадзе і раёне.

Іншы ў Год кнігі стаў і "храм кнігі". Бібліятэка ў Глыбокім значыцца яшчэ з канца XVI стагоддзя. Яе фасад зарац з дошкай, мемарыяльнай. "Чытайце!" - заклікае землякоў Лявонцій

Ракаўскі, аўтар "Новых прыгод бравага салдата Швейка". Калегі савецкага пісьменніка, праўда, з ужо былога сацлагера, гэты дзень правялі за круглым столом.

У Глыбокім сустрэліся літаратары сямі краін. Вядомыя паэты, празаікі, публіцысты - госці Дня беларускай пісьменнасці. Свае віншаванні гасцям і ўдзельнікам імпрэзы націраваў Прэзідэнт. Невыпадкова 2012 год абвешчаны ў Беларусі Годам кнігі. Той, што першым, роўна 495 гадоў назад, выдаў на роднай мове Францішак Скарыны.

Праграма свята мела назыву "Прысвяченне году кнігі" і была вельмі разнастайней ды вялікай. У суботу ўсіх запрашала "Паэтычнае гасцёўні", прысвечаная творчасці Я. Купалы, Я. Коласа і М. Танка; прыхільнікамі гісторыі прапаноўвалі наведаць выставу "Друкаваныя рабіты", дзе можна будзе паглядзець на старадаўнія кнігі з фондаў Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Тэатральная і канцэртная праграмы таксама меліся: увечары ў Гарадскім цэнтры культуры паказвалі спектакль Беларускага тэатра "Лілька" пад назвай "Загубленая душа, ці Пакаранне грэшніка", а на цэнтральнай плошчы горада адбывалася выступленне ансамбля "Бяседа" і іншых артыстаў.

(Працяг тэмы на стр. 2.)

180 гадоў з дня нараджэння Людвіка Нарбута

Людвік Тадар НА-
РБУТ (7 верасня 1832, в.
Шаўры, Лідскі павет - 4 траўня
1863, вайсковец, адзін з кіраў-
нікоў паўстання 1863-64 на
Беларусі і ў Літве, сын Тадара
Нарбута.

Людвік Нарбут нарадзіўся ў сям'і архітэктара, ін-
жынера і вядомага гісторыка
Літвы Тадара Нарбута. Ву-
чыўся ў Лідскай павятовай
вучэльні, потым у Віленскай
гімназіі, дзе ў канцы 1850 быў
арыштаваны за спробу стварыць
"общество патріотов" с
целью прызвести восстание".
У сакавіку 1851 публічна па-
караны розгамі і аддадзены ў
салдаты.

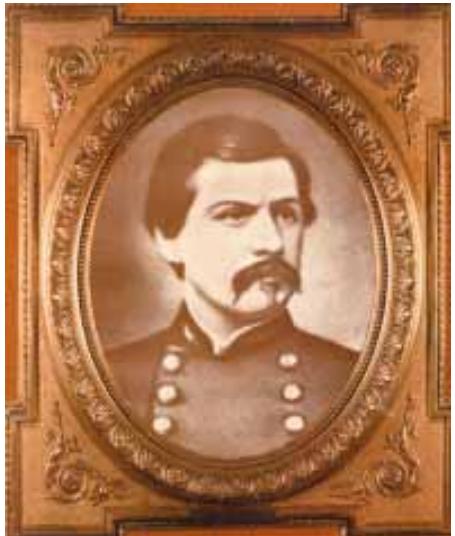
Служыў на Каўказе,
атрымаў званне афіцэра рус-
кай арміі. З 1859 у адстаўцы.
Вярнуўся на радзіму ў пачат-
ку красавіка 1860. Жыў у

бацькі, вёў гаспадарку. Калі ажана-
ніўся, пасяліўся ў маёнтку Сербяні-
шкі, недалёка ад Шаўру.

У час пад-
рыхтоўкі паўстан-
ня прыхільнік парты-
і "чырвоных",
звязаўся з К. Калі-
ноўскім, бываў на
канспіратыўных
сходах. У падполь-
най арганізацыі
выконваў абавязкі
акруговага аргані-
затора. Адным з
першых арганіза-
ваў партызанская атрад на Бе-
ларусі, з якім трох месцы (лю-
ты-красавік 1863) паспяхова
вёў барацьбу супраць карні-
каў. 13 лютага загадам Вілен-
скага камітэту быў прызначаны

вайсковым начальнікам Лід-
скага павету. Ад паўстанцікіх
уладаў меў званне палкоўніка.
Загінуў у бое. (Вікіпедыя.)

(Пра Людвіка Нарбута
чытаць на стр. 6.)

Найстарэйшы беларускі Буквар у Нацыянальной бібліятэцы

Віленскі "Буквар" 1767 года прадстаўлены ў Нацыянальной бібліятэцы Беларусі. Гэта ўнікальнае факсімільнае выданне самага ранняга беларускага буквара з усіх, што захаваліся ў нашай краіне. Буквар уключае не толькі навучальныя матэрыялы, але таксама малітывы, павучанні і гімны. Факсімільнае выданне "Буквара" падрыхтавана з захаваннем усіх асаблівасцяў арыгіналу. Пра гэта агенцтву БелАПАН распавёў супра-
цоўнік Нацыянальной бібліятэцы Алесь Суша:

- Навуковая праца,
якая суправаджала падрых-
тоўку да перавыдання "Бук-
вара" ішла на працягу некаль-
кіх гадоў. Безумоўна такі пра-
ект не мог быць завершаны

выпадкова, ён патрабаваў грун-
тоўнай працоўкі. Як толькі
мы гэта здзейснілі, як толькі
паліграфія была гатовая да

таго, каб якасна, паўнавар-
тасна выпусціць яго ў свет, мы
гэта і зрабілі. Таксама вельмі
хацеў, каб мой сын меў гэты
буквар перад сабой, каб
бачыў, што беларуская
культура багатая. Аду-
кацыйная сістэма ў нас не
сёння сворана, і ў часы
Вялікага Княства Літоў-
скага, і ў часы Рэчы Пас-
палітай тут быў разум-
ныя людзі.

Выпуск факсімі-
льнага выдання "Буква-
ра" стаў вынікам сумес-
най працы Нацыяналь-
ной бібліятэкі Беларусі і
прадстаўніцтва кампаніі
XEROX у Беларусі.

ISSN 2073-7033

Сядзіба ТБМ у верасні
працуе
з 15.00 да 19.00 штодня,
акрамя суботы і нядзелі

Дзень беларускага пісьменства ў Глыбокім

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 1.)

2 верасня адкрылі алею помнікаў славутым землякам. Яшчэ некалькі месяцаў таму на гэтым месцы - на Плошчы 17 верасня - стаяў помнік Леніну, які ўрэшце знеслі. У імпрэзі ўзгу́удзе старшыня Віцебскага абласцкага аблвыканкаму Аляксандару Косінцу, які ў гэты дзень прамаўляў па-беларуску.

Цяпер глыбачане маюць адмысловую алею помнікаў славутым землякам - эта помнікі фундатару глыбочкіх касцёлаў Язэпу Корсаку, пачынальніку беларускага тэатру Ігнату Буйніцкаму, мастаку Язэпу Драздовічу, выбітнаму дзеячу беларускага адраджэння, гісторыку, этнографу Вацлаву Ластоўскаму. Усяго ўсталівана 8 помнікаў - яшчэ ў Глыбокім вырашана ўшанаваць памяць стваральнікоў.

У нядзелю, акрамя афіцыйных адкрыціяў і закрыція Дня беларускага пісьменства, можна было пабываць адразу на некалькіх гасцінціках глыбочкіх падворках: Тэатральным, Моладзевым, Дзіцячым, Спартыўным. Да свята ў Глыбокім "пабудавалі" і некалькі новых трактаў: "Ад агню да пяра", тракт "Шчодрыца", Альгердаў тракт, Святочны, Турыйскі і Тракт нацыянальных культур, які ў гэты дзень прымалі і веселілі гасцей кожны на свой лад.

А фальклорныя Празарокі, у сутнасці, - першая сцэна Беларусі. Пад гэтымі дахамі дэбютаваў наш тэатр, роўна 105 гадоў назад. І сягоння вёў рэй на вёсцы зноў

ніка сучаснага іўрыту Элізэра Бэн-Ягуды, удзельніка вызваленчага руху ў Заходній Беларусі, літаратара Алексія Дубровіча, авіяканструктара Паўла Сухога, Героя Савецкага Саюза, генерала-летэнанта Пятра Казлова.

Алея помнікаў славутым землякам - гэта супольны праект Міністэрства культуры і Глыбочкага райвыканкаму. Бюсты вырабляліся ў Віцебску на камбінаце "Мастацтва", аўтары - віцебскія і менскія скульптары, сярод якіх Аляксандар Гвоздзікаў, Валеры Магучы, Азат Таравасян і Іван Казак.

Глыбокае - нібы пацверджанне лацінскай фразы *genius loci* (геній месца). Адгэтуль адправіўся ў Срэбнае стагоддзе літаратуры пісьмен-

той самы Буйніцкі. Музей акцёра і рэжысёра адкрыла заслона Дня пісьменніцтва. Справу "хвацкага Ігната" ў глубочкім краі збралі з пачатку дзеянстваста.

2 верасня ў Глыбокім жа адбылося спечашэнне мастацкага канверта, выдадзенага да Дня беларускага пісьменства "Белопштай". А навуковай асновай свята сталі "Глыбочкія чытанні".

У розныя гады Дзень беларускага пісьменства ўжо адзначаўся ў Полацку, Тураве, Наваградку, Нясвіжы, Орши, Пінску, Заслаўі, Мсціславе, Міры, Камянцы, Паставах, Шклове, Барысаве, Смаргоні, Хойніках, Ганцавічах. Дзень беларускага пісьменства ў 2013 годзе прыме Быхаў.

Паводле СМИ.

Ніл Армстронг называў беларускую мову музыкай

Пра нашу краіну легенды астронаўтыкі ў канцы 70-х распавядаў знакаміты беларускі навуковец

Прафесар Ігар Аляксандравіч Малевіч, мабыць, адзіны беларус, хто можа пахваліцца асаўбістым знаёмствам з чалавекам, які зрабіў на Месяцы першы крок, - з Нілам Армстронгам. Пасля смерці Ніла Армстронга мы пагаварылі з беларускім навукоўцам пра тое, як ён чытаў легендарнаму амерыканскаму астронаўту вершы Коласа, распавядаў пра нашу краіну.

- Як вы апынуліся ў НАСА і пазнаёміліся з Армстронгам?

- Я некалькі разоў працаў ў НАСА ў канцы 70-х па савецка-амерыканскім праекце лазернай лакацыі Месяца і касмічных аўтактаў. Працаў ў вельмі знакамітым месцы, у даследчым корпусе № 32 касмічнага цэнтра Джэксана. Апоўдні па пятніцах там праходзіў семінар "Калі не сёння, то заўтра напэўна", дзе аблікарёваліся адважныя навуковыя ідэі, праблемы. Па-простаму - навуковыя балбатні. Праблем у НАСА было шмат. І адна з іх - праблема дакладнага вызначэння размяшчэння аўтакта. Чым дакладней вы ведаце месца размяшчэння аўтакта ў прасторы, тым дакладней можна з ім працаўваць. У першую чаргу гэта важна пры стыкоўцы мікросцялаў. Я быў працаваць над праектам лакацыі Венеры і Марса. Я прапанаваў пабудаваць аптычны кампьютар, які працуе са святлом. А дакладней, аптычную памяць, вельмі хуткую аптычную памяць лакацыіна.

Чутка пра гэта хутка пранеслася па НАСА. І на наступны семінар прыйшоў Армстронг. Нас пазнаёмілі. Ён вельмі цікавіўся новым падъехадам, прасякнуў ідэяй стварэння лазернай аптычнай памяці. Як потым аказалася, у амерыканцаў была спроба пабудаваць аптычны кампьютар для касмічнага карабля, але не вельмі ўдалая. Вось так мы пачалі з ім сустракацца. Ён не разумеў, адкуль я. Для амерыканцаў мы ўсе былі савецкімі людзьмі. Я распавядаў, што я не рускі, я беларус. Мне прыйшло шмат чаго распавядаць.

- Як? Атрымалася?

- Звычайна (усміхненацца). За чаркай гарэлкі. Многія ў Амерыцы не разумелі, як чалавек з перыферыйнага беларускага ўніверсітэта мае такую сур'ёзную падрыхтоўку і робіць распрацоўкі часта лепш, чым амерыканцы. Усе лічылі, што я шпіён. Прыйшлося іх дўгага пераконваць. Калі я гэты бар'ер зламаў, мы пачалі з Армстронгам досыць часта мець зносіны.

Я яго некалькі разоў запрашаў прыехаць у Беларусь, ва ўніверсітэт. Ён як бы загарэўся. Але ён быў чалавекам вельмі непублічным, нават замкнёным. Рэдка з кім размаўляў больш трох хвілін. Прости амерыканскі ўсмешлівы хлопец, тыповы амерыканскі ваенны лётчык. Ён вельмі цікавіўся май краінай. З вялікай цікавасцю выслушав аповяды. І, дзіўная справа, ён некалькі разоў папрасіў мяне сказаць што-небудзь на беларускай мове.

- I што казалі?

- Мая мама была настаўніцай беларускай мовы. Я беларускую пазію з дзяцінства ведаў на памяць. І прачытаў Армстронгу:

Дзень быў святы.

Яшчэ пекла рання

Блінцы пякліся на сняданне,

І ўжо пры печы з чаплюю

Стаяла маці... Пад рукою

Таўкіліся дзеци, заміналі

Або смяліся, спявалі.

Амерыканскія астраўнты сказаў, што гэта не мова, гэта музика. Былі ўзрушаны, прости вымотвалі пытаннямі і часта прымушалі мяне чытаць нейкія вершы. Я, вядома, хуліганиў. Чытаў: "Цвёрда трывала юнак на дапрэсе". Ніхто ж не разумеў! Тым не менш музика мовы чутная. Чамусыці гэта музика мовы Армстронга вельмі прыцягвала. Беларуская здавалася яму песняй. Вось уласна, усе тыя мае зносіны з Нілам Армстронгам, які былі. У НАСА многія былі здзіўлены, што мы з ім пра што вось має зносіны, я мяне штосьці распавядаю. Ён славіўся замінацівісцю нават сярод калегаў астраўнотов.

А вось адзінай гутарка, якую Армстронг не трываяў, - гэта пра высадку на Месяц. Распавядаў, што на Месяцы ў яго было пачуццё, што за яго спіной хтосьці стаіць. Кажа: "Я ўвесь час аглядаўся". І сапраўды ёсьць кадры, ён увесь час аглядаўся, як бы штосьці шукае. Так, я клікаў яго прыехаць да нас у Беларусь. Але, вядома, глыбіннага разумення гэтага чалавека, сяброўства з ім не было. Я больш з Олдрынам меў зносіны (астронаўт, пілот мясяцавага модуля, які ступіў на Месяц пасля Армстронга. - Рэд.). Аднойчы Армстронг і Олдрын заявілі мяне ў Насаўскую кавяраньку на ланч і прапанавалі застасцца працаваць. Пропанавалі ўвесь корпус № 32. А я ім: "Хлопцы, лепш вы пераезджайце. Я таксама дам вам корпус, лабараторыю". Пасля таго як я сказаў, што заставацца ў Амерыцы не жадаю, мае адносіны з Армстронгамі, пачалі трошкі раздаждвацца. У той час у НАСА ўжо працавалі навукоўцы з усяго свету.

- Як да яго ставіліся навакольныя?

- Калі ён прыезжалі ў НАСА, усё стаялі на вушах. Яго бераглі. У яго была адпаведная сістэма аховы. Гэта ў СССР выпусцілі Гагарына лётца на самалёце. Там гэта

было выключана. Ён ім патрэбен быў як нацыянальны знак. Месяцавы астраўноты не атрымалі мяшок грошай за той палёт, атрымлівалі звычайную зарплату лётчыкам. Але яны чытали лекцыі і ўніверсітэтах. Напрыклад, наколькі мне вядома, адна двухгадзінная лекцыя Армстронга ў базавым універсітэце НАСА ў гэлаксіі Острыне каштавала 300 тысяч даляраў. Высадка на Месяц, лічы, вялікая агульначалавечая значная падзея, такая як палёт Гагарына. Пры адпаведнай палітычнай раскрутцы Армстронг мог бы быць прэзідэнтам ЗША. Лётка. Пра гэта і казалі шмат разоў у коле навукоўці.

Армстронг быў вельмі арыентаваны на супрацоўніцтва з СССР. Пры Рэйгане ўсе сумесныя праграмы згарнулі ў імгненне. Яшчэ склалася ўражанне, што Армстронг не верый ў сваю асаўбістую выключочнасць. Магчыма з-за таго, што схема высадкі на Месяц не была ім вядомая перад палётам. Яны толькі па дарозе дзяналіся: хто выходзіць, а хто не выходзіць.

- Чаму так зрабілі?

- Хутчэй за ўсё, каб не зламаліся психалагічна. Уяўляеце, як гэта цяжка, калі ведаеш, што на табе адказнасць глаўнай місіі, і ты павінен я выканаць. Гагарын прости ляцеў. Тут іншая функцыя, трэба было дзеянічнай: ручная пасадка, аддзяленне модуля, з яго трэба выйсці, зрабіць першы крок на Месяц. Ніхто не ведаў, што там.

- Што вы распавядали амерыканцам пра краіну?

- Гэта складаны психалагічны момант. Калі трапляеш на Захад у адзінку, змяняешся, увесь час ловіш сябе на думцы, што прыхараўшаваеш наша жыццё. Іх больш цікавіла жыццё маё сям'я. У тых гады зарплата савецкага прафесара была добрым. Мне лётка было з ім размаўляць. Я жартам пе-ралічваў ім сваю зарплату ў далаляры і паказваў, што я нават жыву лепш, чым яны. Але затое мне цяжка было адказаць на пытанне, які ў мяне дом. Там жа дамы, катэджы - стыль жыцця. А ў мяне ў той час была на Веры Харужай двухпакаўная кватэра. Ці пытанне: "Колькі ў сям'і аўтамабіль?" - ставіла мяне ў туپік.

Яшчэ прыйшлося доўга тлумачыць, якай рэлігія ў Беларусі. Што ў нас ёсьць і праваслаўе і каталіцызм, што было ўніяцтва. Распавядаў пра сваіх Беларускі дыламат: быў дараднікам па навуцы ў пасольстве Кітая, першым амбасадаром Беларусі ў Паўднёвай Карэі. Аўтар серыі кніг пра поспехі Паўднёва-усходняй Азіі. Стваральнік нацыянальнай школы квантавай радыё-фізікі, сярод вучняў яго навуковай школы - больш за 35 дактораў і кандыдатаў навук.

На здымку: прафесар Ігар Малевіч каля мясяцавага модуля, на якім Армстронг спусціўся на Месяц. Фота: з архіву навукоўца.

Ірина КОЗЛІК,
КП ад 30 жніўня.

ДАСЬЕ "КП"

Ігар Малевіч - прафесар, доктар фізіка-матэматычных навук, некалькі гадоў працаваў у НАСА. Распавядаў сістэму лазернай лакацыі Месяца (вельмі дакладны спосаб вымэрэння адлегласці да Месяца. - Рэд.). Прафесар Гарвардскага ўніверсітэта. Атрымаў навуковую ступень у ЗША ў вобласці сацыяльнай палітологіі.

Беларускі дыламат: быў дараднікам па навуцы ў пасольстве Кітая, першым амбасадаром Беларусі ў Паўднёвай Карэі. Аўтар серыі кніг пра поспехі Паўднёва-усходняй Азіі. Стваральнік нацыянальнай школы квантавай радыё-фізікі, сярод вучняў яго навуковай школы - больш за 35 дактораў і кандыдатаў навук.

Украіна паўтарае пагібелльныя памылкі Беларусі

У траўні 1995 года ўлады суверэнай Рэспублікі Беларусь правялі першы ў яе гісторыі рэферэндум. Сядр вынесеных на яго пытанні ўзначылася і наданне рускай мове статусу другой дзяржаўнай. У адпаведнасці з прынятым яшчэ за савецкім часам 26 студзеня 1990 года Законам аб мовах у Беларускай ССР такім статусам спрэвядліва карысталася толькі беларуская мова, як мова адзінай у краіне тытульнай, адзінай дзяржаўнай нацыі. Гэта быў выключна дэмакратычны, гуманны з пункту гледжання цывілізаванага развіцця грамадства падыход да вызнання сацыяльнай ролі беларускай мовы. Рэспубліка Беларусь як краіна з адной тытульнай нацыяй абавязана толькі яе роднай мове надаваць статус дзяржаўнай. Дарэчы, тайкі узважанай, дэмакратычнай практикі прытымліваюцца ўсе цывілізаваныя аднанацыйныя краіны, у адначасе не забываючыя спрыяць развіццю, выкарыстанню родных моў сваіх этнічных груп.

За пяць гадоў ад моманту прыняцця ў Беларусі згданага вышэй Закона адбыліся пазітыўныя зруші ў лёсі беларускай мовы, чаму асабліва не перашкодзілі высокі ўзровень зруспіфікаванасці людзей, не жаданне адзінай большасці чыноўнікаў перайсці з рускага на беларуское справаводства. Як толькі маглі крутым пераменам у сферы моўнай палітыкі моцна супраціўляціся прафесарска-выкладчыцкі склад вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установ, настаўнікі гарадскіх агульнаадукацыйных школ. Заўважу, што ях у першым, так і ў другім тыпах навучальных установ ў педагогічны працэс і ў пачатку 1990-х гадоў будаваўся пераважна на рускай мове. Да ігнаравання беларускай мовы даволі шырокімі коламі беларускага грамадства падштурхоўвалі самыя негатыўныя публічныя выказванні пра яе кірауніцтва краіны. Такога абрализівага стаўлення да родных моваў тытульных нацый практична не назіралася і, думаю, не будзе назірацца ні ў адной з цывілізаваных краін планеты Зямля. Палітычнае ж кірауніцтва Беларусі дазволіла сабе такую вольнасць.

Нігледзячы на непрыязнае стаўленне чынавенства, адданай яму часткі інтэлігенцыі да беларускай мовы, аўтарытэт яе працягваў расці, што асабліва добра назіралася ў практицы агульнаадукацыйных школ. Упершыню за апошнія шэсцьдзесяц гадоў тут свядома пачалі надаваць аўтарытэт беларускамоўнаму навучанню. Німала чаго пазітыўнага рабілася ў гэтым плане кірауніцтвам сярэдніх спецыяльных і вышэйших навучальных установ. У беларускага народа

з'явілася рэальная магчымасць назаўжды развіцця з абрэдлай ім за стагодзі дзяржаўнай палітыкай русіфікацыі і будаваць сваё жыццё на ўласнай культурна-моўнай аснове, з чым, аднак, ніяк не маглі пагадзіцца палітычнае кірауніцтва Рэспублікі Беларусь і вялізны пласт дашчэнту зруспіфікаванага чыноўніцтва апарату. Ведаючы, што іх беларускимоўны ніглізм падтрымае Маскоўскі Крэмль, яны наважыліся і вырашылі даць рашучы бой роднаму слову тытульнага народа, прычым ягонымі ж уласнымі рукамі. Дзеля дасягнення гэтай злачыннай мэты было вырашана ўключыць моўнае пытаннне на намечаны да правядзення ў траўні 1995 года рэферэндум. Сama ж сутнасць таго пытання заключалася ў тым, каб дамагчыся ад удзельнікаў рэферэндуму згоды на наданне ў Беларусі рускай мове статусу дзяржаўнай. За месяц да правядзення рэферэндуму афіцыйныя сродкі масавай інфармацыі (неафіцыйных па сутнасці не было) разгарнулі шалённую ідэалагічную працу па перакананні беларусаў у краіне важнай неабходнасці для іх шчаслівай, паўнавартаснай будучыні месьці дзяржаўнай, акрамя роднай, яшчэ і чужую ім рускую мову. Спрабам жа актыўнасці нацыянальна-адраджэніцтва руху, у тым ліку і аўтара гэтых радкоў, давесці беларускаму народу праз афіцыйны СМІ, што толькі яго роднама павінна выкарыстоўвацца ў якасці дзяржаўнай, усяляк перашкаджали. Затое на экране тэлевізараў мо дзесяць разоў на дзень паказвалі гле-дачам, што ім трэба выкарасці з бюлетэня, каб такі статус атрымала і руская. І людзей навучылі, бо вынікі рэферэндуму (у таталітарных, аўтарытарных краінах наўрад ці яны могуць быць аб'ектыўнымі) сталіся на яе карысць. Чынавенства, і дня не марудзячы пасля таго ганебнага рэферэндуму, начало мэтанакіравана вышясняць рускай мовай беларускую з тых невялікіх дзялянічак, куды яе нацыянальныя сілы змаглі ўкараниць да 1994 года. Распечаты ў краіне пасля рэферэндуму рускамоўны бліц-крыг досьці хутка вярнуў яе ў цяжкі ўмовы савецкага часу, калі ў роднага слова беларусаў не мелася аніякіх перспектываў на выжыванне. У новым стагодзі нацыянальна зарыентаваным колам грамадства не ўдалося нічога вартага зрабіць дзеля выратавання беларусаў ад канчатковай страты сваёй роднай мовы. А не ўдалося таму, што ў грамадскае жыццё яе ўпартка не пускае магутнай сілы франтальна зруспіфікаваны дзяржаўны апарат. Свядома выкінутая ж такога жыцця беларуская мова ня юхільна губляе прэстыжнасць у ася-

родзі сваіх прыродных носібітаў. Абсалютная большыня апошніх, не бачачы аніякіх перспектыв для нацыянальной мовы, пасылае на вялікую радасць асімілятараў сваіх дзяцей у рускамоўныя навучальныя ўстановы. Асноўная этнаваральна сферы - адукацыя замест фармавання для краіны нацыянальна самасвядомых беларусаў калечыць, няшчадна русіфікуе іх. Нацыя паядае сама сябе. Нацыя п'е сваю кроў. І сама страшэннае, што гэтага не жадаюць бачыць ні палітыкі, ні ідэолагі, ні афіцыйнай арентызаціі інтэлігенцыі.

Травеньскі рэферэндум 1995 года пераканаўча падтверджіў, наколькі нерэальнім, шкодным з'яўляецца афіцыйнае двухмоўе ў краінах з адным тытульнім народам, дарэчы, да якіх належыць і Беларусь, і Украіна. Тому зусім не здзіўляе, што ў падобнай катэгорыі краін, да прыкладу, у Германіі, Францыі, Італіі, Венгрыі, Чехіі... ніхто не ўздымае пытанне пра афіцыйнае двухмоўе. Іншая ж справа Швейцарыя, дзе жывуть чатыры самабытныя народы.

Мэтанакіраванае наўважанне звонку ці знутры рускай мовы ў якасці другой афіцыйнай дзяржаўнай створаным на постсавецкай прасторы краінам ёсць працяг дзяржаўнай абрэдальніцкай палітыкі царскага самаўладдзя, камуністычнага рэжыму ССР. Шматлікія прыклады сведчань, што ад яе не толькі не адмаўляеца, а, наадварот, усяляк падтрымлівае сучаснае кірауніцтва Расійскай Федэрациі, добра разумеочы, як эфектыўна можна ўпільваць на розныя бакі жыцця краін праз распаўсюджванне на іх тэрыторыі рускай культуры і мовы. Дасягаеца такое найбольш паспяхова ў краінах з шырокім пластом зруспіфікаванага насељніцтва, асабліва, калі скажанае датычыць карэнных жыхароў. Паводле гэтага паказчыка няма роўных Беларусі з былых саюзных рэспублік. Высокі ён і ва Украіне, на што не можа не звяртаць увагі Маскоўскі Крэмль, беспамылкова лічачы, калі ў гэтых краінах будзе адсутнічаць культурна-моўны сувэрэнітэт, не відаць ім і палітычнага сувэрэнітetu, сапраўднай нацыянальной незалежнасці. Дарэчы, з такіх пазіцый сыходзяць - ніколькі не памыляючыся - многія іншыя буйныя краіны свету. У наш век высокіх інфармацыйных тэхналогій з дапамогай культуры, мовы можна нанесці вельмі шмат шкоды народам, у якіх гэтыя неацэнныя духоўныя каштоўнасці трапляюць пад чужародны ўплыв, пачынаючы вышясняцца суседскімі.

Ва Украінскага народа маеца рэальны шанец пасля грунтоўнага азнямлення з

краіне негатыўным досведам беларуска-рускага афіцыйнага двухмоўя, не дапусціць такога ў сваі краіне. Гэта нам, гаротным беларусам, не было ў каго павучыцца, таму мы і апнуліся ля разбітага карыта. Трохі сутычае, абнадзейвае то, што і ў гэтай нечуванай цяжкай сітуацыі ёсць у нас хоць жменька людзей, якія самаахвярна змагаюцца за захаванне этнокультурнай самабытнасці Бацькаўшчыны, яе роднай беларускай мовы. Сказаць, што такое змаганне закончыцца перамогай, не адваражваюся, бо на баку чужой рускай культуры і мовы сама Прэзідэнцкая вертыкаль, падначаленая ёй шматлікай раці інтэлігенцыі. Пасля стварэння ў 2006 годзе праўдрадавага Саюза пісьменнікаў Беларусі ў літаратурны працэс штогод стала ўлівацца куды больш маладых рускамоўных, чым беларускамоўных аўтараў, ад чаго ніяк нельга чакаць дабра.

Усё гэта давядзенца зведаецца і Украіне, калі ў яе не знайдзеца дастатковая сіл супрацьстаяць разгулу дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі, якой ужо не першы год ахоплена практычна ўся постсавецкая прастора. Чаму б, скажам, не стварыць ужо ў самы бліжэйшы час сумесны Беларуска-ўкраінскі рух супраць русіфікацыі і за захаванне этнокультурнай самабытнасці. Ен адразу ж прыцягне да сябе ўвагу ўсяго цывілізаванага свету, паспрыяе стварэнню аналагічных рухаў у колішніх саюзных рэспубліках. Не будзе старонімі назіральникамі за імі (рухамі) славянская супольнасць народаў. Для яе звязанненне русіфікацыяй у магілу двух братніх народаў - беларусаў і ўкраінцаў - успрымалася б, як уласная трагедыя. Калі не ў канцы восені, дык у пачатку гэтай зімы неабходна абавязковая закласці такі рух, папярэдне правёўшы адпаведную канферэнцыю беларускіх і ўкраінскіх нацыянальных дзеячоў з запрашэннем на яе прадстаўнікоў адпаведных міжнародных арганізацый, грамадска-палітычных, культурных актыўнасці з славянскіх краін. Да якай жа пары мы будзем утойваць ад сусветнай грамадскасці галоўных віноўнікаў дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі, маўчаць пра ту ю вялізную шкоду, якую яна, бязлітасна разбураючы прыродныя асновы духоўнага жыцця Беларусі і Украіны, наносіць культурнай разнастайнасці планеты Зямля!?

За супольную з беларусамі справу, дарагія сябры-ўкраінцы! Пад ляжачы камень вада не цячэ!

Леанід Лыч,
доктар гістарычных
наук,
професар.

Да 200-годдзя паэта Паўлюка Багрыма выпусцяць памятны канверт

Міністэрства сувязі і інфармацыі Беларусі запланавала на восень 2012 года выпуск мастацкага маркаванага канверта да 200-годдзя з дня народзінаў беларускага паэта XIX ст. Паўлюка Багрыма. Менавіта такая інфармацыя змяшчаецца ў адказе на месніка міністра сувязі і інфарматыкі Мікалая Струкава на ліст старшыні Баранавіцкай філіі ТБМ Віктара Сырыцы.

Раней мы паведамлялі, што ў сярэдзіне жніўня Віктар Сырыца звярнуўся да міністра сувязі і інфарматыкі з просьбай выпусціць памятную паштоўку або канверт з нагоды 200-годдзя паэта Паўлюка Багрыма. Як паведамляеца ў адказе, выпуск такога мастицкага кан-

*Вітус Свабодскі,
г. Баранавічы.*

Беларускамоўны ветэран

Яўген Парфёнатчы Старавойтаў нарадзіўся на Гомельшчыне ў 1925 годзе. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Узнагароджаны ордэнам Славы II ступені... Пасля вайны скончыў Інстытут замежных моў. Валодае ангельскай, німецкай, рускай мовамі. Размаўляе па беларуску. Выхаваў чацвярых дзяцей. Працаўваў на выкладчыцкай працы ў Пінску, а таксама ва Узбекістане. Жыве ў Лунінцы. Асвоіў камп'ютар, прынтар, відэакамеру. Спявае ў хоры "Спадчына". Гэтыя калектыву адносіцца ветэранаў вайны і працы. Таксама дзядзька Яўгена любіць танцы і лязгінку. Мае добрае пачуццё гумару! На кніжнай паліцы ў яго кватэры можна пабачыць творы Міколы Аўрамчыка і Фелікса Шкірманава.

*Аляксей Шалахоўскі, журналіст.
Мінск-Лунінец - Мінск*

Прайшла прэзентацыя зборніка паэзіі "Разам з Табою" Яна Твардоўскага

У Гародні прайшла прэзентацыя зборніка паэзіі "Разам з Табою" ксяндза Яна Твардоўскага - аднаго з прадстаўнікоў сучаснай рэлігійнай лірыкі. Гэта першая яго кнішка, перакладзеная на беларускую мову.

Верши ксяндза Яна Твардоўскага на беларускую мову пераклалі Данута Бічэль і Крыстына Лялько. У зборніку, выдадзеным выдавецтвам "Про-Хрысто" верши пададзены ў арыгінале і ў перакладзе.

Наш кар.

Магілёўскі летапісец XX стагоддзя

У жніўні гэтага года споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння вядомага магілёўскага краязнаўца Іераніма Філіповіча. Ён нарадзіўся ў Магілёве, скончыў там школу і два курсы даваенна галіны гісторыі роднага горада, а з 1958 года, калі працаваў інжынерам тэхнічнага нагляду на будаўніцтве дарог і мастоў, пачаў збіраць матэрыялы па гісторыі Магілёва, каб напісаць яго гістарычны летапіс з XIII па XX стст.

У Ленінградзе ў бібліятэцы імя Салтыкова-Шчадрэна ён знайшоў арыгінальны рукапіс Хронікі горада Магілёва Трафіма Сурты і Трубінскіх і цалкам перапісаў яго сваёй рукою, бо зняць копію са спарахнелага арыгінала было немагчымы. Філіповіч звольніўся з працы і 8 месяцаў днімі рабіў гэтую тытанічную працу. Усе факты па магілёўскай

гісторыі ён выпісваў на асобныя карткі (12 тысяч картак), а таксама не выпускаў з рук фотаапарат і пакінуў у спадчыну Магілёўскуму абласному краязнаўчаму музею 2390 фотанегатываў.

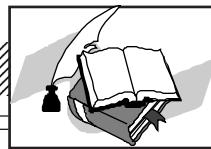

даўся, што гісторыя беларускай цэглы - гэта адна з тэмай маёй будучай кандыдатскай дысертациі, паказаў мне і дазволіў карыстацца сваёй калекцыяй старой магілёўскай цэглы, якую ён збіраў і прыносіў з розных месцаў горада, калі руйнаваліся старыя будынкі ці праводзілі каля іх землянныя работы. Каля цаглянага падмурка яго драўлянай хаты ляжаў стос добра памытай цэглы, прычым кожная цаглінка мела паперку-пашпарт свайго походжання.

Такім чынам, дзякуючы дапамозе Іераніма Іосіфавіча, я здолеў добра вывучыць цэглу з помнікаў магілёўскай архітэктурнай школы, што склалася ў XVII ст. Гэта была тонкая цэгла, таўшчынёй 4,5-5,5 см, на сваёй паверхні мела некалькі неглыбокіх баразёнак, размешчаных наўкос адпаведна бакавых граняў шырокай часткі цаглінай.

Наша знаёмства доўжылася некалькі гадоў і мела ўзаемную цікавасць.

Да юбілею Філіповіча ў Магілёўскай абласной бібліятэцы зроблена выставка, дзе можна пабачыць яго кнігі і асобныя артыкулы. Грунтоўны артыкул пра краязнаўчу і навуковую дзейнасць І. I. Філіповіча надрукавала ў "Краязнаўчай газете" (№ 31 (432) жнівень 2012 года) Тамара Калініна. Было добра, каб у Магілёве з'явілася вуліца, названая ў гонар знакамітага краязнаўцы і даследчыка.

Беларускамоўнымі “Правіламі дарожнага руху” можна карыстацца без абмежаванняў

Адміністрацыя Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь

220016 г. Мінск, праспект Незалежнасці,
13а. тел. 222-31-12

Адміністрация Президента
Республики Беларусь

220016 г. Минск, рэзідэнцыя Прэзідэнта.
тел. 222-31-12

21 жніўня 2012 г. № 11/535-165

Старшыні ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
Трусыну А.А.
вул. Румянцева, 13
220034, г. Мінск

Паважаны Алег Анатольевіч!

Разгледзеўшы Ваш зварот аб падрыхтоўцы і прыняці Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 28 лістапада 2005 г. № 551 "Аб мерах па павышэнню бяспекі дарожнага руху" (далей - Указ № 551) на беларускай мове, паведамляем наступнае.

У адпаведнасці з артыкулам 54 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб нарматyўных прававых актах Рэспублікі Беларусь" нарматyўны праваў акт прымаецца (выдаецца) упраўнаважаным на тое органам (службовай асобай) на беларускай і (або) рускай мовах. Пры гэтым згодна артыкулу 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь абедзве прызначаны мовы з'яўлююцца дзяржаўнымі.

Прымаючы да ўвагі пералічаныя заканадаўчыя нормы, распрацоўка практикта прававога акта і яго прыняціе (выданне) могуць быць ажыццяўлены на любой дзяржаўнай мове.

У мэтах рэалізацыі правоў грамадзян на роўнае выкарыстанне дзяржаўных моў у эталонным банку даных прававой інфармацыі з інфармацыйна-пошукавай сістэмай "ЭТАЛОН", распаўсюджляем Нацыянальным цэнтрам прававой інфармацыі, спецыяльна пераклад прававых актаў, прынятых на рускай мове, на беларускую мову і наадварот. Такі пераклад можа ажыццяўляцца ў адносяніях да любога прававога акта, у тым ліку Указа № 551, а доступ да гэтага банка даных можна атрымаць бясплатна ў бібліятэках краіны.

Дзякуючы магчымасці перекладаць прававыя акты з дапамогай названага банка даных, а таксама актыўнай дзейнасці па неафіцыйнаму перакладу прававых актаў на беларускую мову такіх грамадскіх аўяднанняў, як Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, за сёньшні прымянення Правіл дарожнага руху на практицы фактаў цяжкасцей выкарыстання названых Правіл у сувязі з іх выданнем на рускай мове не зафіксавана.

Улічаючы існуючыя магчымасці грамадзян бесперашкодна атрымліваць доступ да беларускамоўнай версіі Указа № 551 распрацоўку новага праекта Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь мяркуем не зусім аргументаванай.

Першы намеснік Кіраўніка Адміністрацыі
Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

А.М. Радзькоў

І праекты, і сюжэты, і юбілеі, а “мяч” і “шайбу” на беларускую мову перакласці не могуць

Нацыянальная дзяржаўная
тэлерадыёкампанія
Рэспублікі Беларусь

220807 г. Мінск, вул. Макаёнка, 9,
тэл. 267-75-95, факс + (375 17) 267-81-82
E-mail: tvtv@all.tvtv.by

Нацыональная государственная
телерадиокомпания
Республики Беларусь

220807 г. Минск, ул. Макаёнка, 9,
тэл. 267-75-95, факс + (375 17) 267-81-82
E-mail: tvtv@all.tvtv.by

На № 25 ад 14.08.2012

Старшыні грамадскага аўяднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусыну А.А.

Шаноўны Алег Анатольевіч!

Намі быў разгледжаны Ваш зварот нааконт ажыццяўлення каментароў мерапрыемстваў XXX Летніх Алімпійскіх гульняў на рускай мове.

Нагадваем Вам, што згодна з артыкулам 9 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб сродках масавай інфармацыі" "массовая інформация может распространяться в Республике Беларусь на государственных языках Республики Беларусь и на других языках", што таксама тычыцца і да выбару мовы спартыўных каментароў.

Таксама звяртаем Вашу ўвагу на тое, што ў Белтэлерадыёкампаніі вядзенца планамерная праца ў галіне пашырэння выкарыстоўвання беларускай мовы ў праграмах тэлеканалаў і на радыёстанцыях, асабліва напярэдадні юбілею Янкі Купалы і Якуба Коласа. Плануючы да вытворчасці дакументальныя фільмы і праграмы, прысвечаныя гэтым знамянальным датам.

Павялічваецца колькасць сюжэтаў для навастных праграм. Ствараючыя культуралагічныя праграмы, цалкам выходзячыя на беларускай мове. Прапаноўваючы новыя формы падачы матэрыялу з выкарыстаннем беларускай мовы, акрамя таго, некалькі беларускамоўных тэлепраектаў, у тым ліку і спартыўных, заходзяцца ў распрацоўцы.

Дзякую Вам за цікавасць да дзейнасці нашай кампаніі.

З павагай,
Старшыня

Г.Б. Давыдзька.

Быць з моладдзю - прынцып святара

16-18 жніўня ў горадзе, які знаходзіцца на ўзбярэжжы, паміж двух блакітных азёраў Дрывяты і Навяты праходзіла дыяцэзіяльная сутрэча моладзі.

Суды з'ехаліся юнакі і дзяўчатаў з Віцебска, Паставаў, Расонай, Гудагая і іншых гародоў Віцебскай і суседніх абласцей. Пра ўдзел у мерапрыемствах распавяў пробашч парафіі ў Расонах ксёндз Вячаслаў Барок.

- Лічу, што такія спатканні моладзі, якія ладзяць каталіцкія супольнасці, вельмі важныя. Касцёл з'яўляецца ў нашым грамадстве менавіта тым асяроддзем, якое дазваляе маладым людзям знаходзіць саміх сябе. На працягу гэтых дзён яны ўзмацоўваліся духоўна, сустракаючыся на молітве, пазнаючы Святое Пісанне, гісторыю і традыцыі каталіцызму на Беларусі. Апрача гэтага, яны атрымлівалі скарб інтэлектуальны, дзяялісці сваім досведам, і гэта пакінула след у іхных сэрцах, будзе прыносіць плён у будучыні.

- Якая форма супрацоўніцтва моладзі Вам падаецца найбольш важнай?

- У праграме былі праведжаныя малітўныя спатканні, адпачынкі, былі сутрэчы ў групах, танцы, футбіл. Кожны мог знайсці для сябе штосьці важнае і карыснае.

У Палацім дэканаце, да ягода мы належым, сістэмачычна адбываючыся дэканальныя спатканні. Моладзь збіраецца і супольна разважае на розныя тэмы. У мінулым годзе сутрэча праходзіла пад дэвізам: "Не бойцеся!". На ёй гаварылася аб tym, як у сучасным свеце, складаным і неадназначным, не бяцца вызнаваць свае хрысціянскія перакананні, як заставацца вернымі сваім маральнымі прынцыпам.

- Можа ў Вас ёсць і свой сакрэт, як передаць моладзі досвед веры, наблізіць да касцёла ці царквы, даць магчымасць прайвіць актыўнасць?

- Тут адзін сакрэт: з моладдзю трэба быць. Калі святар будзе прысвячаць не толькі сваю плябанію, не толькі грошы, а саме дарагое - свой час, свае сэрца, тады моладзь будзе дабраславёны. У гэтым фундаментальны сакрэт. Як аддасі сэрца, так малады чалавек застанецца побач.

Дыяцэзіяльная спатканні - форма дзейнасці, якую ўпадабала беларуская моладзь. Гэта ўлюблёна форма сутрэчаў пасля пілігрымак. Маладыя людзі любяць хадзіць у пешым пілігрымкі ў Будслаў, у Росіцу. На спатканнях моладзь можа і адпачыць

У справах Божых трэба з усяго браць карысць. Таксама і Інтэрнэт можа прынесці карысць. Існуе шмат суполак у сацыяльных сетках, на "Фэйсбуку", "У кантакце", якія прапагандуючы хрысціянскі лад жыцця, і іх трэба выкарыстоўваць. Кажучы інакш, для мудрага чалавека ўсе абставіны будуть спрыяць для развіцця.

Яшчэ і тым харектарызуеца цёплая атмасфера сутрэчы, што ўсе маладыя людзі, а іх было больш за 300 чалавек, былі размеркаваныя падамах добрых гаспадыняў, па хатах Браслаўскай парафіі. Гэта значыць, што спатканне сягнула далей межаў касцёла, людзі адкрыліся да прыёму маладзёнаў, прымалі чужых людзей, дзяялісці тым, што маюць. Такі досвед ўзбагачаў тых, хто карысталіся гасціннасцю і хто ёй дзяліліся.

У Браславе такія спатканні кожны год папярэднічаюць вялікім урачыстасцям, звязаным з Абразам Божае Маці Валадаркі Азёраў.

Дыяцэзіяльная спатканні - форма дзейнасці, якую ўпадабала беларуская моладзь. Гэта ўлюблёна форма сутрэчаў пасля пілігрымак. Маладыя людзі любяць хадзіць у пешым пілігрымкі ў Будслаў, у Росіцу. На спатканнях моладзь можа і адпачыць

крыху. Кожны год моладзёвия сутрэчы адбываюцца ў Івянцы.

- Цяпер важна адрадзіць традыцыю, каб бабуля і дзядулі дзяяліліся сваім досведам і наадварот, каб маладзёны наслідзі свято веры тым бацькам, якія сумняваюцца. Можа ў Вашай сям'і ўжо існуе такая традыцыя?

- Для мяне непараўнаны дар, скарб, які я атрымаў - ролігінае выхаванне ў сваіх бацькі. Мэе бацькі былі і ёсць сапраўднымі веруючымі людзімі - католікамі. Яны не цураўліся сваімі веры, дэкларавалі веру. Гэта стала той асновай, на чым узрастала мяне вера.

Мэе бабуля і дзядуля кожны дзень маліліся, я гэта памятаю. Я вырас ў сям'і, якая напічвала дзевяць дзіцей. Мой брат сёняння - таксама святар, ён прапаведуе хрысціянства. Я магу ганарыць тым, што мае бацькі выхавалі мяне ў веры. Мая маці Валянціна, бацька Зыгмунд жывуць у Мёрах, і я ім бясконца ўздзячны.

Эла Дзвінская.

На здымках:

1. Моладзевая супольнасць пасля ўрачыстай імшы.
2. Ксёндз Вячаслаў Барок.
3. Радасць на вачах сестраў-удзельніц сурсечы.

Фота аўтара.

Хоць царскія ўлады вельмі стараліся, каб постасць Людвіка Нарбута хутка была забытая, аднак гэта ім не ўдаўся. Для жыхароў Ліды і Лідчыны вайсковы начальнік стуженскага паўстання стаў сімвалам гарачага патрыятызму і вялікай мужнасці. Пасля скончанага паўстання, у перыяд найважнейшых пераследаў у нашых хатах доўга апавядала пра яго лёс а таксама пра герайчную смерць у веку 31 года. А лёс Людвіка Нарбута быў цікавы і няпросты, як і лёсы большасці жыхароў гэтых зямель у перыяд падзеяў Рэчы Паспалітай.

Людвік Остык-Нарбут нарадзіўся 7 верасня 1832 года у маёнтку Шаўры ў Лідскім павеце. Яго бацька - Тодар Нарбут - быў знакамітым і прызнаным гісторыкам. Выводзіўся з вельмі старога ліцвінскага вялікакняскага роду Даўспрунгай. Маці яго была Крысціна Падэўская. У школу Людвік Нарбут хадзіў у Лідзе. Была гэта школа папярская. Дома, як і большасць моладзі выхоўваўся ў патрыятычным духу.

У 1850 годзе ўжо ў Віленскай гімназіі Людвік Нарбут пачаў арганізоўваць у сваім класе - відавочна таемна - патрыятычны саюз. Назваў яго "Арол і Крык". Саюз той доўга не праіснаваў - ледзь некалькі месяцаў - да вясны 1851 года. Тады Нарбута першы раз у яго жыцці здрадзілі. Пра дзеянасць патрыятычнага саюза данеслі царскім уладам яго два таварышы. Падчас праверкі знайшлі ў Нарбута абцяжвальную для яго матэрыйлы. Быў арыштаваны. Падчас заслушвання прызнаўся ў сваёй віні і тым самым зрабіў мажлівым абараніцу сваіх таварышаў з саюзу. Карай за змоўніцкую дзеянасць была публічная лупцоўка. Пры ўсім класе і прывезеных бацьках адмералі яму 25 розгай. Царскія ўлады не дазволілі Нарбуту вучыцца далей. У якасці кары забралі яго ў войска. Як шараговец быў накіраваны на вайну з Турцыяй. Пазней яго полк Разансікі стральцоў перавялі на Каўказ, дзе ён змагаўся з жыхарамі тых гораў. На Каўказе Л. Нарбут здабыў досьвед у партызанскай барацьбе. Гэтыя навыкі ён пазней скарыстаў у часе студзенскага паўстання. Падчас баёў на Кавказе Людвік Нарбут вызначыўся адвагай, за якую быў адзначаны крыжам Св. Андрэя IV ступені.

У 1855 годзе Л. Нарбут атрымаў падафіцэрскэ званне. А праз два гады прадставілі яго да працяршчыка. У войску, дзякуючы амністыі, авшвешчанай у 1858 годзе, Нарбут праўбы яшчэ толькі два гады. Войска ў званні паручніка пакінуў па ўласнай просьбe ў 1860 годзе. У наступны год вярнуўся ў родны Шаўры. Аднак у бацьковым дому адпачываў не доўга. Вырашыў вylexać u Varšavu i Krakau, kаб паглядзець сталіцы Rэchy Paspalitai. U tym samym годзе ажаніўся z udawoi Anželij Sядlenskaj. Pасля шлюbu пасяліўся ў маёнтку a свайi жонкi ў Sяrbianishkach.

Пачатак 60-х гадоў 19-га стагоддзя быў гарачым пeryядам перад паўстаннем. На Лідчыне, як і на большасці тэрыторый даўняй Rэchy Paspalitai, якія ўваходзілі ў зону расійскай акупацыі, пачала нарасташць патрыятычна-канспірацыйная дзеянасць.

У 1862 годзе да Людвіка Нарбута прыехаў з Вільні яго малодшы брат Бяляслаў. Ён прывёз з сабой адозву варшаўскага Цэнтральнага нацыянальнага камітэту. З тэкстам адозвы пазнаёміўся Людвік Нарбут. Папера тая найнайправадобней спрычынілася да таго, што ён вырашыў актыўна ўключыцца ў змоўніцкую дзеянасць. Пад канец 1862 года ён пайшоў пад каманду Правінційнага камітэту ў Вільні, які кіраваў канспірацыйнай дзеянасцю на Літве. З падачы Крыла чырвоных Камітэта прызначыў яго вайсковым начальнікам Лідскага павету і зрабіў адказным за падрыхтоўку да паўстання.

З ускладзеным абавязкам скрывіўся добра. Перад выхуваннем паўстання аўг'яджаў навакольныя двары і дамаўладанні, каб будучым узельнікам баявых дзеяняў забяспечыць тыл у часты кватэр, узбраення, правізію, а таксама медычныя дапамогі. З апасення перад дэмаскаваннем інспекткі гэтыя праводзіў пад выглядам падрыхтоўкі да паўянняў.

Нацыянальны ўрад або так званы Цэнтральны камітэт абавязці ў дзень паўстання 22 студзеня 1863 года зварот, у якім чытаем: "...Упершы дзень адкрылага выступлення, у першую хвіліну пачатку святога змагання Цэнтральны нацыянальны камітэт абавязчы ўсіх сыноў Польшчы, без рознicy веры і роду, паходжання і стану вольным і роўнымі жыхарамі краю. Зямля якую сяляне выкарыстоўвалі датуль на правах чыншу цi паничны становіца ад той хвіліны безумоўнай іх уласнасцю, вечнай спадчынай. Уладальнікам, паярпелым ад гэтага будзе выплачана кампенсацыя з агульных фундушай дзяржавы... Да збору ўсе. Народзе Польчы, Літвы і Русі да збору! Бо, час агульнага вызвалення ўжо прабіў, стary mеч нашага аголены, святы штандар Arla, Пагоні і Архангела разгорнуты..."

Пасля выхуху паўстання ў Кароне Людвік Нарбут адзін з першых 2 лютага з'арганізаваў адзел на Літве і 14 лютага з малодшым братам Бяляславам і шасцю вяскоўцамі вырушиў з маёнтка Сербянішкі ў лясы ў ваколіцах Эйшышкі.

У той жа дзень, па дарозе далучыліся да яго Лявон Крайнікі з Грышанішак з некалькімі людзьмі. Гэта быў пачатак адзелу Нарбута. Адзел хутка рос, таму што Людвік Нарбут быў незвычайна папулярны сярод людзей. У Эйшышкіх пад канец лютага далучыўся да яго вялікі адзел пад кіраўніцтвам ксендза Юза-

фа Гарбачэўскага, вікарья Эйшышкай парафіі, які першым на Лідскім павете аўбясяці з амбона маніфест Нацыянальнага ўраду.

У лютым адзел пра-маршыраваў праз вёскі Попішкі, Калітанцы, Рудно, Салкі, Гудзелі ў кірунку Рудніцкай пушчы. Затрымаліся ў маёнтку Парадунь Ксаверага Турскага, і маёнтку Подзітва Яна Карловіча.

Нарбут са сваім аддзелам кружыў па наваколлі, зачытываў жыхарами паўстанцкі маніфест. Віленскі камітэт вырашыў, што Нарбут са сваёй партыйнай павінен перафранца на Меншчыну, з мэтай злучэння ў большы адзел з паўстанцкай групай, якая дзеялічала там.

Аднак загаду Нарбут не выканаў. Палічыў, што павінен застасцца на тэрыторыі, якую лепей ведаў. Начальнік паўстання ў Лідскім павете выбраў тэрыторию дзеянасці, а ў пушчы над ракой Котра занесаў лагер і распачаў барацьбу. Адзел Нарбута ў перыяд найбольшай колькасці налічваў каля 300 чалавек, быў узброены пераважна паліўнічай зброяй, косамі, а пасля пераможных бойоў штуцарамі і вайсковымі карабінамі. Партыя, якой кіраваў здолыны правадыр і дасканалы знаўца партызанскай барацьбы, нанесла шэршаг адчувальных паразаў расейскай гвардый.

Першое ўзброеное сутыкненне аддзела Нарбута з расійскімі войскамі адбылося 9 сакавіка 1863 года пад Руднікамі, якія размешчаны на невялікай адлегласці ад Вільні. Сутыкненне закончылася поспехам паўстанцаў. Адзел Нарбута налічваў на гэты момант ужо каля 100 чалавек, а ўзбраенне ў большасці складалася паліўнічай зброяй. Ад'юнктам Нарбута прывяла да таго, што генерал-губернатар Назімаў выдаў спецыяльны загад для сцягвання вялікіх адзелу лейб-гвардый Паўлаўскага палка с трох пунктаў: з Вільні, Горадні і Ліды. Тыя аддзелы атрымалі загад любой цаной разбіць адзел на ўзбуйчы "бунтаўшчык" Нарбута. А вось, апісанне аднаго з бойоў паводле Э.М. Андрыёла:

"Акружаная і заціснутая маскалямі, якія мелі за спехам паўстанцаў. Адзел Нарбута налічваў на гэты момант ужо каля 100 чалавек, а ўзбраенне ў большасці складалася паліўнічай зброяй. Ад'юнктам Нарбута быў яго брат Бяляслаў.

Пасля 9 сакавіка пасля

пераможных бітваў пад Руднікамі, у ваколіцах станцыі Рудзішкі, над рэчкай Мера-

чанкай да паўстанцаў далучыліся група віленскіх дабра-

ахвотнікаў пад кіраўніцтвам Эльвіра Міхала Андрыёла. На-

ступны бай адбыўся пад Но-

віным Дваром, пад Пілоўняй,

каля Бершт, пад Кавалькамі,

над возерам Думблі.

Вясной партыя Нарбута дзеялічала ў Нацкай пушчы паміж Лідай і Аранамі. Знаёмы дзеянасць на Каўказе навыкі вядзення партызанскіх дзеяняў дазволілі начальніку пазбегнуць многіх аблоў, арганізацыйных цэнтраў царскім войскам. Адзел Нарбута аднак з вайсковага погляду быў слаба ўзброены і слаба аблучаны. Была гэта перш за ўсё мясцовай шляхта і музъекі.

Уменне пазбягаць аблоў, спраўнае кіраўніцтва аддзелам, а таксама выйгрыаныя сутыкі, як напрыклад пад згаданымі Руднікамі 9 сакавіка, і пад Дубічамі 10 красавіка, спрычыніліся да ўзінкнення яшчэ

Людвік Нарбут

пры жыцці Нарбута легенды пра яго і яго партыю. За заслугі на полі бою, найпраудападобней 30 або 31 сакавіка Нацыянальны ўрад прадставіў яго да звання палкоўніка. Аднак афіцыйнага пасведчэння пакуль не знойдзена.

Занепакоеная ўлады спецыяльна для задушэння "бунтаўшчыкоў" прысылаючы некалькі батальёнau, але арганізацыйныя здолыні ўрада веданы вайсковай справы Нарбутам, набытыя на Каўказе ў вайне з чачэнцамі, дазваляюць яму ў хвіліне небяспекі бліскава арыентавацца ў сітуацыі і ўхіляцца ад баёў з большымі сіламі ворага. На працягу трох месяцаў адзел Нарбута быў сапраудным страхам для маскаляў, зачытываў жыхарами паўстанцкі маніфест. Віленскі камітэт вырашыў, што Нарбут са сваёй партыяй размяшчэння Нарбута змейці ў лагеры нечуваная, чуцні піск мух і камароў. Нарбут на хвіліну адышоў за зарапортнікі, звыклай пільнасцю на гэты раз аслабла, цяпло і стома апанавалі ўсім.

Каля другой ад паўднія зменены пікеты, цішыня ў лагеры нечуваная, чуцні піск мух і камароў. Нарбут на хвіліну адышоў за зарапортнікі, звыклай пільнасцю на гэты раз аслабла, цяпло і стома апанавалі ўсім.

Раптам стрэл здалёку,

а за ім два іншыя.

"За зброю,

за зброю!"

Нарбут ужо паміжнамі.

Задублілі, як ў катле,

падхопліваючы зірамі

кіраўнікі...

Задублілі, як ў катле,

подхопліваючы зірамі

кіраўнікі...

Задублілі, як ў катле,

подхопліва

Аляксандр Грудзіна,
Пётр Мігурскі

Памяці Расцілава Лапіцкага

Мастакі суполкі "Пагоня" Генадзь Драздоў, Алесь Цыркуно і Алесь Пушкін разам з мясцовымі актыўістамі Валянцінам Варанішчам і Ўладзімірам Шульжыцкім адзначылі чарговыя ўгодкі Расцілава Лапіцкага, кіраўніка антыкамуністычнага падполя.

Мастакі разам з мясцовымі актыўістамі наведалі рацінай праваслаўны храм, дзе былі асвечаны чатыры намаляваныя імі партрэты Лапіцкага. Яны таксама замовілі малебен у памяць расстрялянага юнака.

Пасля з асвечанымі карцінамі прыйшлі да помніка Францішку Багушэвічу ў га-

Наші кар.

радскім парку. У гэты час за імі ўжо назіралі людзі ў цывільным. Пасля таго, як удзельнікі акцыі рушылі ў бок дома Валянціна Варанішчы, адначасова раздаючы мінакам буклеты пра Лапіцкага, іх затрымалі супрацоўнікі РАУС і заявілі ў пастарунак.

Расцілаў Лапіцкі нарадзіўся 1 верасня 1928 года ў вёсцы Касута Вялейскага раёна. Расстраляны 28 кастрычніка 1950 года за тое, што ў пасляваенні час стварыў моладзевую падпольную арганізацыю, якая распаўсюджвала лістоўкі, скіраваныя супраць Сталіна і бальшавіцкай улады.

Наші кар.

У Польшчы адзначылі дзень нараджэння героя-антысаветчыка Расцілава Лапіцкага

1 верасня ініцыятыва "Беларуская Нацыянальная Памяць" ушанавала памяць Расцілава Лапіцкага (1928 - 1950), лідара моладзевай арганізацыі ў паваенны Беларусі.

У дзень яго нараджэння пад адкрытым небам быў арганізаваны прагляд фільма "Як пошук маланкі", які распавядае пра жыццё Лапіцкага.

Еўрападыё

Акрамя таго, удзельнікі сустэрэчы запалілі знічы ў памяць пра яго калі помніка палякам, якія загінулі ў Варшаўскім паўстанні.

Таксама мерапрыемствы ў памяць аб Лапіцкім прыйшлі ў Гданьску і Беластоку.

Еўрападыё

ГІСТАРЫЧНЫ БРЭНД ШКЛОВА І ПРЫВАБЛІВАСЦЬ ІНВЕСТЫЦІЙ

Гісторыя Беларусі 16-18 стагоддзяў характарызуецца росквітам гарадоў, насельніцтва якіх імкнулася да своеасаблівай вольнасці і самастойнасці. Адпаведных мэт яны маглі дасягнуць праз атрыманне Магдэбургскага права.

Магдэбургскае права ўзімка ва ўсходненемецкім горадзе Магдэбурзе яшчэ ў 13 стагоддзі і ўяўляла звод правоў і прывilejей для жыхароў еўрапейскага горада. Юрыдычныя нормы, замацаваныя адпаведнымі дакументамі, спрыялі развіццю эканамічнай і грамадскай палітыкай гараджан, вызначалі іх стан і маёмены права. Гэта забяспечвала гарадам развіццё рамства і гандлю, бараніла іх ад уціску феадалаў і адміністраціі, спрыяла саслоўнаму адзінству. Горад, які атрымліваў Магдэбургскія права, меў магчымасць ствараць выбарчы орган - магістрат і самастойна вызначаць дзейнасць усяго гарадскога жыцця.

Непасрэдна Шклоў атрымаў адпаведную магчымасць дзесяць ў 70-х гадах 16 стагоддзя, амаль адначасова з Магілёвам. "Бурмістр места Шкловскага Ісак Зенович" згадвае ў дакумэнце 1577 года адначасова з войтам, радцамі і лаўнікамі.

Магістрат праводзіў пасяджэнні ў спецыяльным будынку - ратушы, аваязковым элементам якой з'яўлялася вежа з гадзіннікам - сімвал гарадскога самакіравання. Слова "ратуша" паходзіць ад нямецкага "Rathaus" і азначае "дом сходаў", або месца знаходжання органаў гарадскога магістрату. Існаванне ў горадзе адпаведнага будынка дадаткова паведжвала, што і Шклоў не-калі быў самастойным еўрапейскім горадам.

Горад быў удала размешчаны на ажыўленай сухапутнай і воднай гандлёвых дарогах. Знаходзіцца ў асяродку густаселенага рэгіёна, дзе пераважала грашовая рэнта і была слабай фальваркавая гаспадарка, Шклоў з'яўляўся яго адміністрацыйным, гаспадарчым і культурным цэнтрам. Да таго ж ён стаў рэдкім прыватнайладальніцкім горадам, дзе адсутнічала мытная камора, што вельмі прываблівала замежных і мясцовых гандляроў і давала вялікія прыбылі ўладальніку горада і магістрату.

Тэртыярыяльнаму, эканамічнаму росту і ваенай магутнасці горада таксама садзейнічала моцная ўлада гарадскога самакіравання, якая стрымлівала рост у Шклове рознага роду юрдык (суб'екты, якія не падпарадкоўваліся магістрату) - неад'емных атрыбутаў дэцентралізацыі.

Сіла мясцовага магістрату таксама заключалася ў асаблівых, галоўным чынам грашовых, узаемаадносінах паміж Шкловам і ўладальнікамі горада, якім шклоўцы плацілі толькі за арэнду. Узворень дабраўту гараджан быў такі, што іх камерцыйную дзей-

насць крэдытавалі нават віленскія і рускія купцы. Своеасабліві історыя лібералізму у Шклове абараняў гараджан ад злоджывання адміністрацыі, што спрыяла развіццю рамства.

Па дадзеных інвентару 1643 года ў Шклове налічвалася 175 (з улікам мяснікоў 188) рамеснікаў 45 професій. У 1650 годзе толькі колькасць мяснікоў, пекараў, алейшчыкаў, шаўцоў, скарнякоў, крухмальщыкаў, прадаваўшых тавар у лаўках і адведзеных ім "лекцейных" месцах, складала ўжо каля 300 чалавек. У горадзе працавала 36 мясных лавак, 55 хлебных, 38 лавак алейшчыкаў і 4 крухмальщыкаў. Такім чынам, Шклоў у першай палове 17 стагоддзя быў адным з цэнтраў рамесніцкай вытворчасці на Беларусі.

Трэба сказаць, што самакіраванне ў адпаведнасці з Магдэбургскім правам безумоўна садзейнічала росквіту горада і як вынік, Шклоў у першай палове 17 стагоддзя займаў сёмае месца па памерах і колькасці насельніцтва ў Вялікім Княстве Літоўскім, уступаючы толькі сталічнай Вільні, а таксама Магілёву, Бярэсцю, Слуцку, Менску і Полацку.

Пасля анексіі беларускіх зямель расійскай імперыяй было зліквідавана Магдэбургскія права, і ў Шклове з'явіліся новыя ўладары - спачатку князь Р. Пацёмкін, а праз не-вялікі час (1778 г.) былы вайсковец С. Зорыч. З гэтага часу паступова пачаўся эканамічны занядబ пашкоджаніем.

Найцікавышы ў гісторычным і архітэктурным плане будынкаў шклоўскай ратушы стаў непатрэбным імперскім уладамі і выкарыстоўваўся пад патрабу ѹладальніцкай дзейнасці, прываблівасці інвестыцыйных праектаў.

Завадскім часам будынкі ратушы выкарыстоўваўся як аддзяленне Дзяржаўнага банка, пажарнай службы, а напрыканцы 70-х гадоў навогуле быў закінуты і паступова разбураўся..

Але, дзякуючы агульному намаганню і сапраўднаму энтузіазму шматлікіх прыхі-

ментам самакіравання з'яўляецца выбарнасць і справаздачнасць усіх структур улады, што прывядзе як да актыўізацыі упраўленчых структур, так і да павялічэння адказнасці службовых асоб. І ў першую чаргу за напаўненне мясцовага бюджету, што, у свой час, з'явіцца "лакаматывам" развіццю малога і сярэдняга бізнесу за лік максімальнага выкарыстання мясцовых рэсурсаў, што заняканамерна прывядзе да росту дабрабыту насельніцтва.

Мясцовому самакіраванню трэба прыдаць статус прыярытэтту ў пытаннях вызначэння ільготаў для нацыянальных і замежных інвестыцый у сацыяльна-культурны і вытворчы праекты.

Зараз у Беларусі будынкі ратуш упрыгожваюць сваімі вежамі гісторычных мясціністкамі толькі у часі горадаў краіны. Але выкарыстоўваючы яны не заўсёды па працому прызначэнню, што некалькі прыніжае іх гісторычную годнасць, а таксама як нацыянальную і еўрапейскую спадчыну.

Прапануем, як першы крок, на тэрыторыі тых горадоў, якія ў гісторычным мінулым мелі Магдэбургскія права, стварыць своеасаблівые свабодныя эканамічныя зоны, з дапамогай якіх стымуляваць адраджэнне іх гісторычнай спадчыны.

Непасрэдна ў Шклове зараз ратуша выкарыстоўваецца гарадской гімназіяй, побач знаходзіцца мемарыял "Памяць". Гэтыя аб'екты заўсёды патрабуюць фінансавай падтрымкі, таму реалізацыя нашых прапаноў можа станоўча паўплываць на іх захаванне і развіццё.

PS: Дадзена інформацыйна паведамленне было агучана на наўкукова-практычнай канферэнцыі "Магдэбургскія права на Магілёўшчыне: учора, сёння, завтра", якая адбылася ў горадзе Магілёве 1 ліпеня 2012 года.

Зборнік гіпербарэйскіх вершаў

У свой час на прапанову часопіса "Крыніца" (№2-3, 1999 г. праз анкету скласці сваю паэтычную мініанталогію, назваўшы 21 верш 21-га беларускага паэта XX стагоддзя, сярод маіх любімых вершаў пад №19 мной быў прыведзены верш Святланы Багданкевіч "Ліст" ("Яшчэ далёка спеў самотны..."). У дадзеным выпадку мой выбар грунтаваўся на такім вось падыходзе-пазіцыі: "Бяз-межнасць насторожаў ясконцасць прайжыжы, перацяканне іх з адных формаў у іншыя, а разам з тым і канстатацыя незаўажнага натуранага пераходу радасці ў мінор і адначасова абнадзеянне ў перамогу свята - як не палюбіць за эта паэтычныя прыгожыя янич і сваёй акварэльнасцю радкі гэтага верша?!"

С. Багданкевіч з Рубяжэвіч, скончыла Стапенскую СШ № 1 (з залатым медалём) і музычную школу ў 1965 г. У гэтым жа годзе паступіла ў Менскі педагагічны інстытут імя Максіма Горкага (цяпер БДПУ імя Максіма Танка) на літаратурна-музычны факультэт. Пасля яго заканчэння ў 1970 годзе ўладкаўвалася на працу ў Менскую педагогічную вучэльню, дзе працавала да 2003 года выкладчыцай фармпіяна і беларускай музычнай літаратуры. З 1990 года сябрав Таварыства беларускай мовы, з 1997 г. - сябрав Рады ТБМ і Сакратарыяту ТБМ.

Сказанае амаль пятнаццаць гадоў таму назад, я гатоў пачвердзіць і сёння, адносячы яго да ўсяго, што напісана і апублікавана паэткай за апошнія гады. І што паказальніца да таго сказанаага тады трэба дадаць, што дыяпазон і глыбіня тэматычнага і тэхнічнага (майстэрскага) узбагачэння яе паэтычных тэксаў набылі новы якасны ўзроўень, або ўскладніліся ў лепшым, празрыстым сэнсе. Падкрэслім, насы ранейшыя меркаванні базаваліся на фактуры толькі аднаго верша. Сення ж маєм іх зборнік. І таму сегмент-ампітуда нашых разваг мае быць і шырэйшай, і глыбейшай абы бы мовіць, паказычах, якія з гадамі ўзбагаціліся і падвысіліся.

Праўда, С. Багданкевіч усе гэтыя гады, як і раней, у адрозненіе ад розных шматлікіх крамнікаў ад літаратуры, юркіх (ці то на заход ці то на ўсход, часам юрлівых ці то да стану палавой разбэшчанасці, сексапаталогіі ці то да палітычна-побытавага сервінізму і прымітыўізму) грантасмокаў, вельмі рэдка з'яўляецца са сваім паэтычнымі тэкстамі ў друку. Але гэта, безумоўна, не можа сведчыць аб тым, што яна, маўляў, як асоба і прытым творчая - "рэч у сабе". Наадварот, вершы яе адкрытыя (і сэнсава, і фармальна): чытаўма. А час грантасмокаў, вытворчаў розных кшталтамі дрындышак ужо пачынае пакрысе сыходзіць у нябыт, дзякаваць Богу. Закон перавагі здаровай (класічнай) традыцыйнай ўрэшце перамагае псеўданавартства. Аднона пазыцыі нашай паэткі ў прасторы грамадска-культурнага жыцця дастатковая скла-заць, што яна - сябрав Рады грамадскага аўяднання ТБМ імя Францішка Скарыны. А зусім нядаўна як наведніца "Ліцвінскага клуба" сярод яго сябру абсалютна безпадстаўна была захоплена ахоўнікамі сённяшняга беларускага рэжыму. Але сёння наша слова пра тое, пра што не толкі пісаць, а што і чытаць прыемна - пра яе вершы і пераклады, якія літаральна днімі пад вызначальнай назвай "Напрадвесні" выйшли асобнай кніжкай у сталічным выдавецтве "Ковчег" (аб'ём - 3,66 ул.-вид. арк.; наклад -

150 асобн.). Гэта першая кнішка С. Багданкевіч, і выдадзена яна ўласным коштам паэткі.

Агульнаўдома, што паэзія - гэта кандэнсаваная духоўна-інтэлектуальная мова жыцця чалавечай душы не толькі ў сабе, але і як рэакцыя, водгутле на праявы і з'явы вонкавага свету; гэта мысленне вобразамі і, можа, яшчэ штосыці іншае. Скажам, выхад на містычнае адчуванне праз фізічнае ўспрыўманне, што часам цяжка вызначыць словам. Вось жа гэтым патрабаванням у поўнай меры адпавядаюць многія радкі, строфы верша нашай паэткі. І што паказальна - як вершы вызначаюцца наяўнасцю ў іх душэўнай раўнавагі, гарманічнага спалучэння эмацыянальных і рацыянальных імпульсаў пры імкненні глыбей узірацца ў гэты свет і нават спробы зазірую за яго межы. Не меншава месца ў абсягу яе паэтычных адпраўленняў займаюць і матывы патрыятычныя якія маюць падсветку і афарбоўку душы трапяткай, пяшчотнай, далікатнай і адначасова - мужнай. Карацей, перад намі паэзія (і у гэтыя плане таксама) - без надрыву, без ляманту. Тым больш - уяўнага, паказнога, дэмантаратыўнага.

З пункту гледжання паэтычных формаў і троапі "Напрадвесні", пры аднародным, ніколік не супярэчлівым эмацыянальным і рацыянальным гучанні, - зборнік разнастайні, шматлічны, шматпластны, шматпланавы. Дык вось рознастайнасць, шматколернасць свайго ўласнага свету і свету свайго лірычнага героя С. Багданкевіч выказвае і праз рытмічнае шматлічнае (ямб, харэй і інш. і праз верлібр), і праз шырокі дыяпазон розных паэтычных прыёмаў і формаў (прывячэнне, акраверш, экспромт, трыялет, вясмірадкоў, мініяцюра і інш.).

А цяпер у свяtle сказанага вышэй і ў некаторай ступені ў падмацаване яго сэнсу арыгінальнымі радкамі паэткі прывядзём колькі, як кажуць, цытат з "Напрадвесні":

... Чарве імя тваё даўніною...
Калісці -
у славе крывавай
апета.
А сёння -
ты стала падземнай ракою
і памяць людскую нанесла з сабою...
Няміга, а можа. ты - Лета?
(Няміга)

... Цяпер чакай да лета пацяплення...
Прыходзіць час цярпення і сталення,
Час самых доўгіх, самых моцных сноў.
Зімовы свет мудрэе і сіве...
Камусь у сыштак намяце завея
Халодна-дасканальных, вечных слоў.
(Восеньская імправізацыя)

... Даведзены пляц
да парадку,
да ладу
(Бульдозер гудзеў
і стараўся каток),
І тая экзотыка,
бы "па загаду"
Знямела і збегла -
вадою ў пясок...
І толькі ўчачы
ў глыбіні далягляду
Засвеціца,
часам даступны пагляду,
Забыты
з-за нечага недагляду
З татарскай мячці
маладзічок.
(Татарскае прадмесце).

... Што ў душы цвіло калісці,
А цяпер баліць,

Як сухое тое лісце
Узяць бы - дыў спаліць.

("Сухое лісце")

... I згуичаеца морак ілжывы,
I зацягвае вір мітусні
Тых, хто прагне ўсё толькі спажывы,
A не праўды і чысціні.

("Снегань на Беларусі")

... Дрэвам аддаўшы ўесь свой жар,
Стамілася сонца, схавалася сярод хмар,
Бы коўдрай, ахуталася туманамі...
A дрэвы ўжо свецица самі.

("Восеньскае свято")

... Скрыпучыя дзвёры, збуцвелы парог...
Звячэла ўжо хата, і людзі, і рэчы.
З кута пазірае зчарнелы Бог,
I вобраз Ен мае зусім чалавечы.

("Абраз")

* * *

Мне памяць вясна вяртае,
Душу адраджае гаюча.
I ўспомню: была я жывая!
I эта было балочча.

* * *

Прачнуся - цемра сонная стаіць сцяной.
Наўкол - маўклівая пустэльня ночы...
Бяру навобмазак гадзіннік - спраўдзіць час,
A ў ім сардэчка б'еца,
нібы ў птушаняці.

Вядома, цытаваць можна было б і яшчэ, тым больш, што ў яе паэтычных прасторы ў тым жа свяtle значнае месца займаюць знакавыя фігуры культурнага жыцця розных часоў як Беларус, так і Заходнія Еўропы (гл. вершы "Біёграфам Багдановіч", "Памяці Максіма Танка", "Санет Стэфаніі Станюце", "Краявід у галандскім стылі" і інш.).

Значнае месца ў паэзіі С. Багданкевіч займае тэма музыкі і яе складнікаў - гарманічна арганізаванага гуку і вібрацыі на яго чалавечай душы ("Песня венецыянскага гандальера", "Лютніст", "Мелодыя Рахманіна", "Жыцця-дайнасць", "Магія музыкі" і інш.). Дарэчы, сама паэтка па адкуранці і па былой працы - выкладчык музыкі. І ці не адсюль таксама музыкасць яе вершаў. І яшчэ. С. Багданкевіч - малюс; пэраважна - у акварэлі. І яе малюнкі часам не саступаюць прадукцыі некаторых мастакоў-прафесіоналаў. (Пра акварэльнасць радка яе паэзіі згадвалася вышэй). І вось жа ў кантэкст гэтай інфармацыі і разваг да яе неабходна дадаць, што мастацкая сродкі вершаў нашай паэткі (абгрунтаваныя ўнутраныя жэсты, не-звычайнай навароты і канцоўкі; парапунні, якія не "кульгаюць"; яскравыя метафоры; дастатковая, нязмушаная, немеханізаваная інструменталіўка і інш.) - шчодрыя. А яе беларуская мова - устойліва крывачная. І ўсё гэта прайяўляецца пад знакам здаровай, прыроднай дыялектыкі.

Як натура творчая на абсягах гукаў, фарбаў, слоў і сэнсаў С. Багданкевіч на старонках свайго "Напрадвесні" засведчыла сябе і як таленавіты перакладчык блізкіх ёй па шматпланавасці глыбокага психалагізму, дакладнасці, цнатлівасці і высокай культуры верша такіх польскіх паэтав, як Марыя Паўлюкоўская-Яснякіўская, Ян Твардоўскі, Кшиштоф Каміль Бачынскі і Нобелёўская лаўрэатка Віслава Шымборская і Чэслуй Мілаш. Перакладамі гэтых паэтаў наша паэтка як бы яшчэ і дапаўняе сябе. І зноў жа аб гэтым могуць сведчыць некаторыя

радкі названых аўтараў і перакладчыкаў аўтара:

...Можа, некалі нечакана
Прыйдзе ліст той. І ужо нічога.
Толькі, гледзячы ў очы Бога,
Моўлю ціха: "Запозна, мой Пане".
(М. Паўлюкоўская-Яснякіўская)

... Бог схаваўся каб свет быў бачны,
Калі б паказаўся, то быў бы толькі ён сам.
(Я. Твардоўскі)

... Страшней і чароўней
табе не прыдумаю песні.
Майго болю сэрца -
твой образ, самотны і босы.
Цягнік, як сляпя, у тупік уважрэца і трэсне.
І з жудаснымі свістам
у раздзэртыя ўступіць нябёсы.
(К.К. Бачынскі)

... Нікому не было добра а чацвёртай пад раніцу.
Калі мурасам добра а чацвёртай пад раніцу, -
навішуць мурасоў.
І няхай прыйдзе пятая, бо трэба жыць далей.
(В. Шымборская)

На смерць паэта

Зачыніліся за ім вароты граматыкі.
Цяпер шукайце яго ў гаях і пушчах слоўніка.
(Ч. Мілаш)

А сярод недахопаў, промахаў "Напрадвесні" нельга не звярнуць увагу на наяўнасць тут ў пэўнай ступені сумніўных, дакладней - незаслужаных прысвечэнняў і трывалетаў у адрас некаторых асоб. А хто тыя асобы, чытач разбярэцца сам. Але, гэта, канешне, справа густу і асабовых прыхільнасцей і, як кажуць апошнім часам, ступені прасунутасці. Астатнія, іншыя - амаль незаўажна.

Відаць, наша рэцензіяне трохі і заягнілася, але ў дадзеным выпадку інакш і быць не могло дойтім па часе быў шлях да чытача гіпербарэйскай (сур'ёнай, строгай і тонкай свайгі псіхалагічнасцю, лірычнасцю і філасофічнасцю) па сваім духу кнігі "Напрадвесні".

Пажадаем жа С. Багданкевіч далейшых творчых поспехаў і новых кніг, поўных духоўнай і душэўнай абаяльнасці і мужнасці. Тым больш, можна не сумнівацца, што ў запасніках яе душы і пісмовага стала яны - у наяўнасці.

Таго ж жадаем ёй і ў жыцці.
Галоўнае - душэўная раўнавага!
І інтэлектуальная разважлівасць!

Я. Гучок.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка,
Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш,
Максім Новік, Язэп Палубіцкі, Аляксей Пяткевіч,
Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяшко,
Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 3.09.2012 г. у 10.00. Замова № 1636.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобні